

19.11.2019

Asia/4

§ 262

Kliinisen oikeuslääketieteen tutkimusten hankinta

HEL 2019-011349 T 02 08 02 01

Päätös

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti hankkia oikeuslääketieteellisiä tutkimuspalveluja Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta toistaiseksi voimassa olevalla sopimuksella 1.1.2020 alkaen, sekä oikeuttaa toimialajohtajan

- allekirjoittamaan tämän hankintapäätöksen perusteella solmittavan sopimuksen
- päättämään sopimuksen irtisanomisesta tai purkamisesta.

Hankinnan arvioitu arvonlisäveroton arvo on noin 550 000 euroa vuodessa.

Käsittely

Hallintoylilääkäri Jukka Pellinen oli kutsuttuna asiantuntijana läsnä kokouksessa tämän asian käsittelyssä.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Jukka Pellinen, hallintoylilääkäri, puhelin: 09 310 42305
jukka.pellinen(a)hel.fi
Olli Kalha, lakimies, puhelin: 09 310 36560
olli.kalha(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Sopimusluonnos
- 2 Sopimuksen liite 2 - Palvelukuvauksen luonnos
- 3 Sopimuksen liite 1 - Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijapalveluiden yleiset ehdot - luonnos

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, sosiaali- ja terveyslautakunta

Otteet

Ote
Palveluntuottaja

Otteen liitteet
Esitysteksti
Oikaisuvaatimusohje, sosiaali- ja terveys-

19.11.2019

Asia/4

Hallinto lautakunta
Esitysteksti

Päätösehdotus

Päätös on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Hallintoylilääkäri Jukka Pellinen on kutsuttuna asiantuntijana läsnä kokouksessa tämän asian käsittelyssä.

Tausta

Kliininen oikeuslääketiede tarkoittaa elävien, rikoksesta epäiltyjen henkilöiden sekä rikoksen uhrien tutkimista ja näytteenottoa. Kliinisen oikeuslääketieteen tutkimukset ja näytteenotot ovat tyypillisesti osa poliisin suorittamaa rikostutkintaa. Myös tulli-, rajavartio- tai vankilaviranomaiset voivat määrätä näitä tutkimuksia. Kliinisen oikeuslääketieteen tutkimus- ja näytteenottopalvelujen järjestämisvastuu ja virka-avun antaminen tutkivalle tai valvovalle viranomaiselle kuuluvat kunnille kansanterveyslain (1972/66) ja terveydenhuoltolain (2010/2363) nojalla. Terveydenhuoltolain 31 §:ssä tarkoitettujen tutkimusten tekeminen on julkisen vallan käyttöä ja tutkimusten tekeminen edellyttää tutkimuksen tekijältä virkasuhdetta.

Edellä mainittujen kunnan virka-aputehtävien suorittamiseksi Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen osaston (aiemmin Hjelt-instituutin) oikeuslääkäriasema on sopimukseen perustuen tarjonnut palvelua Helsingin, Espoon ja Vantaan viranomaisille, erityisesti alueen poliisiviranomaisille. Oikeuslääkäriasema on toiminut vuodesta 1953 lähtien, nykyisissä toimitiloissa Ruskeasuon Kytösuontiellä 1970-luvulta alkaen.

Nykytila

Helsingin yliopisto on irtisanonut oikeuslääkäriaseman toiminnan loppumaan 31.12.2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (jäljempänä THL) on tehnyt selvitystyötä palvelun järjestämiseksi. Kliinisen oikeuslääketieteen järjestämisen näkemyksiä on selvitetty yhdessä kuntien, poliisin ja HUS:n edustajien kanssa kesästä 2019 lähtien.

Tällä hetkellä oikeuslääkäriaseman toiminnasta suurin osa liittyy liikennejuopumusepäiltyjen näytteidenottoon ja mahdolliseen kliiniseen toimintakyvyn arvioimiseen. Lisäksi asemalla suoritetaan raiskauksesta epäiltyjen tutkimuksia, pahoinpitelyrikosepäilyihin liittyviä vammatutkimuksia, virka-ajan ulkopuolella tapahtuvia vainajan ulkotarkastuksia ja tapahtumapaikkakäyntejä, huumehuriiepäiltyjen tutkimuksia sekä näiden rikosepäilyjen ulkopuolelle jäävää muuta näytteidenottoa.

Nykyiset tutkimusmäärät ja kustannukset

Suurin osa nykyisen oikeuslääkäriaseman tutkittavista tulee Helsingin alueelta, ja Helsingin viranomaiset tuovat asemalle päihdetutkittavista reilusti yli puolet. Lisäksi Helsingistä tuodaan reilu puolet ulkotarkastettavista vainajista ja liki puolet tutkittavista seksuaalirikosepäilyistä. Liikennepäihdetutkimukset muodostavat yli 90 prosenttia oikeuslääkäriaseman tutkimuksista. Vuonna 2018 Helsingin järjestämisvastuuseen kuuluvia liikennepäihdetutkimuksia tehtiin 1 641 kappaletta, mikä oli 60 prosenttia kaikista aseman liikennepäihdetutkimuksista. Helsingin kuntakohtainen maksuosuus on ollut 60 prosenttia. Viime vuosina tutkimusmäärät ovat kasvaneet 6–11 prosenttia, ja niiden ennustetaan edelleen kasvavan.

Hankittava palvelu

THL:n Helsinkiin sijoittuva oikeuslääketieteen päivystyspiste tuottaisi ostopalveluna sen toimialueen tutkivien viranomaisten pyytämiä kliinisen oikeuslääketieteen tutkimuksia ympärivuorokautisesti. Toiminta rahoitettaisiin pääosin sopimuskuntien maksuosuuksilla ja vähäisemmässä määrin viranomaisten maksuosuuksin asetuksen mukaisilla tutkimushinnoilla.

Toiminta aloitetaan nykyisen oikeuslääkäriaseman toimitiloissa. Vuoden 2021 aikana toiminnan on tarkoitus siirtyä THL:n Tilkanmäelle valmistuvan uudisrakennuksen tiloihin.

Tietojen käsittely tullaan sähköistämään ja varmistamaan, että tietojen käsittelyssä ja säilytyksessä noudatetaan voimassa olevaa tietosuojaa ja tietoturva koskevaa lainsäädäntöä.

Päivystyspisteellä on aina välittömästi saatavilla sairaanhoitaja ja tämän lisäksi varalla lääkäri, jota voidaan tarvittaessa konsultoida puhelimitse tai pyytää paikalle tutkimuksen suorittamiseksi. Virka-aikana lääkäri on valmiiksi päivystyspisteen välittömässä läheisyydessä. Virkaajan ulkopuolella lääkärin saapumisen vasteaika on 45 minuuttia.

Suurin osa tutkimuksista pystytään aloittamaan hoitajan toimesta saman tien, ja jokaisesta tutkimustyyppistä ainakin tutkimukseen sisältyvä erityisen aikakriittinen näytteenotto ja tietojen ylöskirjaaminen pystytään toteuttamaan välittömästi. Mikäli lääkäriä tarvitaan, suorittavat lääkäri ja hoitaja tutkimuksen työparityöskentelynä. Näin varmistetaan mahdollisimman viivytyksetön viranomaisen palveleminen ja pystytään vapauttamaan tutkimusta pyytävä viranomaisyksikkö mahdollisimman nopeasti irtautumaan uuteen tehtävään. Lisäksi hoitajan jatkuva läsnäolo päivystyspisteellä mahdollistaa sen, että vaikka poliisi pyytäisi lääkäriä

tapahtumapaikkatutkimukseen, päivystyspisteessä säilyisi jatkuva tutkimus- ja näytteenottovalmius.

Tutkimuksia suorittava henkilöstö on aina virkasuhteista. Nykyisestä asemasta poiketen henkilöstö tulee koostumaan sekä lääkäreistä että hoitajista. THL on nimittänyt päivystyspistettä varten aiemmin ulkopuolisina toimineita lääkäreitä virkasuhteeseen. Rekrytoiduista lääkäreistä huomattavan moni on nykyisellä oikeuslääkäriasemalla työskenteleviä erikoistuvia ja valmiita oikeuslääkäreitä.

Tutkimusten toteuttamista sopimuksen rajaamissa puitteissa tulee ohjaamaan, kehittämään ja valvomaan ohjausryhmä, jossa on THL:n, kuntien ja muiden viranomaisten edustajat.

Kustannukset

Vuoden 2018 tutkimusmäärien perusteella Helsingin osuus olisi noin 550 000 euroa vuodessa (59 prosenttia kokonaiskustannuksista). Nykyisessä, vuodelta 2013 olevassa sopimuksessa Helsingin maksuus on 158 000 euroa vuodessa. Vuoden 2013 jälkeen sopimuksen sisältöä ei ole muutettu.

Tulevassa mallissa suurin kustannuserä on henkilöstön palkkakustannukset. THL:n laskentamalli maksullisen palvelutoiminnan hinnoitteluun on kokonaiskustannusmalli. Mallissa kaikki kustannukset on huomioitu, eli lähtökohtana on laskea suoritteiden omakustannushinta.

THL laskee vuosittain tilinpäätöksen valmistuttua kokonaiskustannusmallin mukaiset yleiskustannus- ja henkilösivukertoimet. Kokonaiskustannusmalli on valtiolla käytettävä kustannusten kohdentamismalli, jolla maksulliseen toimintaan kuuluvat erillis- ja yhteiskustannukset kohdennetaan aiheuttamisperiaatteen mukaisesti suoritteille. Kustannusmalli noudattaa Valtiontalouden tarkastusviraston suosituksia ja maksupalvelulakia.

Hintaa arvioidaan uudelleen ensimmäisen puolen vuoden jälkeen, ja tämän jälkeen sitä voidaan tarkastaa aina vuosittain vastaamaan arvioidua paremmin todellista kulu- ja tutkimusmääräkehitystä. Yhteisestä sopimuksesta voidaan siirtyä myös tutkimustyyppipohjaiseen laskutukseen, joka perustuisi tutkimustyyppittäin toteutuneiden tutkimusten määrään ja tutkimustyyppille laskettuun keskihintaan.

THL perii tutkimusta pyytäneeltä viranomaiselta tutkimuskohtaisen palkkion oikeuslääkeopillisista tutkimuksista suoritettavista korvauksista (862/2004) annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti.

Suunnitellun päivystyspisteen henkilöstöresursseilla on tarkoitus mahdollistaa tutkimusmäärän kasvaminen ilman, että tutkittavia jouduttaisiin ohjaamaan terveydenhuollon toimipisteille. Erityisesti päiväsaikaan tapahtuvaa tutkimusta olisi valmius suorittaa nykyistä enemmän, ja tätä tukee myös THL:n pyrkimys lisätä vammattutkimukseen liittyvien palveluiden määrää. Tavoite on, että tutkimusmäärän kasvu pystytään hoitamaan suunnitelluilla henkilöstöresursseilla, mikä ei aiheuta uusia kuluja, vaan laskee sen sijaan yksittäisen tutkimustunnin hintaa.

Vertailu vaihtoehtoiseen tapaan tuottaa palvelut

Jos palveluja ei tuotettaisi keskitetyssä oikeuslääketieteen päivystyspisteessä, tutkimukset jouduttaisiin tekemään etupäässä päivystyspoliklinikoilla ja jossain määrin myös terveysasemilla. Palvelujen siirtyminen avosairaanhoidon ja HUS:n järjestämän päivystyksen vastuulle ei olisi toimiva vaihtoehto. Vaihtoehto sisältäisi riskejä muun muassa palvelun laatuun liittyen ja vaikeuttaisi päivystyksen toimintaa, sillä tutkimukset tapahtuvat suurimmalta osin päivystysaikana. Toiminta sitoo hoitajan näytteidenottoon ja kirjaamiseen. Lisäksi kliinisissä tutkimuksissa hoitajan ja lääkärin työpanos tarvitaan arvioon. Lausunnon tekeminen sitoo ajankäyttöä, ja lausunnon saaminen päivystävältä henkilökunnalta on haastavaa.

Kliinisten oikeuslääkäripalvelujen tuottamisessa palvelujen laatu korostuu, jotta yksilön ja tutkivan viranomaisen sekä lääkärin oikeusturva toteutuu. Yksittäiselle terveydenhuollon ammattilaiselle tutkimus ja lausunnon tekeminen tulee kohdalle harvoin, mikä muodostaa osaamishaasteen.

Toiminnan ottaminen osaksi avosairaanhoidon ja päivystyksen toimintaa heikentäisi laadukkaan terveyspalvelujen tuotantoa. Tutkimuksia varten tuotuja henkilöitä jouduttaisiin priorisoimaan potilaiden edelle, mikä heikentäisi kuntalaisten päivystyspalveluiden saatavuutta. Lisäksi tutkimuksia varten voitaisiin joutua varaamaan erillisiä odotus- ja tutkimustiloja turvallisuuden, viihtyvyyden ja henkilönsuojan takaamiseksi.

Tuleva malli lisää kliinisen oikeuslääketieteen kustannuksia. Nykyiset kustannukset ovat olleet toimintamallista johtuen huomattavan alhaiset. Vuonna 2018 Helsingin maksuosuus oli noin 160 000 euroa.

Vaihtoehtoisten kustannusvaikutusten vertailua vaikeuttaa se, että nykyinen palvelu on tuotettu mallilla, joka ei vastaa tämän päivän ja tulevaisuuden vaatimuksia. Toiminnan ottaminen osaksi avosairaanhoidon ja päivystyksen toimintaa vaatisi lisäystä HUS:n Haartmanin ja Malmin päivystysten henkilöstömääriin. Henkilöstön työn osuutta, joka toimintaan sitoutuisi ja vaadittavaa koulutusta, jolla saavutettaisiin riittävä osaaminen palvelun tuottamiseen, on vaikea arvioida. Ehdotetussa

mallissa kustannuksia voidaan seurata, ja on oletettavaa, että se tuottaa luotettavat, laadukkaat palvelut, jotka varmistavat kuntalaiselle laadukkaat kliinisen oikeuslääketieteen palvelut.

Suurten tutkimusvolyyymien ja pääkaupunkiseudun erityispiirteiden lisäksi pääkaupunkiseudun yhteistä tutkimuspistettä puoltaa myös asiakasohjaus, jolloin eri viranomaiset voivat tuoda kaikki tutkittavat samaan toimipisteeseen lukuisien eri päivystyspisteiden sijasta, eivätkä joudu erikseen ratkaisemaan oikeaa tutkimuspaikkaa jokaisessa tapauksessa.

Perustelut hankinnalle THL:ltä

Tarjottava tutkimustoiminta perustuu kuntia koskevaan terveydenhuoltolakiin (2010/2363), jossa säädetään virka-avun antamisvelvollisuudesta. Kunta voi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtion avustuksesta annetun lain (733/1992) nojalla hankkia palveluja ulkopuoliselta toimijalta. Kliinisen oikeuslääketieteen tutkimusten suorittamiseen sisältyy julkisen vallan käyttöä. Perustuslain (731/1999) ja kuntalain (410/2015) perusteella julkisen vallan käyttöä sisältävä tehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla. Tällaista sääntelyä ei ole voimassa, jonka vuoksi tutkimuksia ei voi suorittaa muu kuin viranomainen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin mukaisesti THL voi toimia oikeuslääketieteellisten palvelujen tuottajana silloin, kun tällainen tehtävä liittyy välittömästi sen tutkimus-, asiantuntija- tai kehittämistoimintaan.

Sopimus on sopijapuolten välistä yhteistyötä, jonka tarkoituksena on varmistaa sopijapuolten vastuulle kuuluvien palveluiden tarjoaminen. Yhteistyöllä ei ole kaupallista luonnetta, vaan yhteistyön toteuttamista ohjaavat ainoastaan yleiseen etuun liittyvät näkökohdat, eivätkä sopijapuolet harjoita toimintaansa markkinoilla. Sopimus on voimassa toistaiseksi ja irtisanottavissa kirjallisesti 12 kuukauden irtisanomisajalla. Edellä mainituilla perusteilla kyseessä olevien palvelujen hankintaan ei sovelleta lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). THL on tämän alan ainoa viranomainen, joka voi tuottaa kyseessä olevia oikeuslääketieteellisiä palveluja.

Asian jatko

Asia on lautakuntakäsittelyssä Espoossa ja Vantaalla loka–marraskuussa 2019. Tilojen vuokrasopimuksen tekeminen ja rekrytoinnit riippuvat siitä, missä aikataulussa asia saadaan käsiteltyä lautakunnissa.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

19.11.2019

Asia/4

Lisätiedot

Jukka Pellinen, hallintoylilääkäri, puhelin: 09 310 42305
jukka.pellinen(a)hel.fi
Olli Kalha, lakimies, puhelin: 09 310 36560
olli.kalha(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Sopimusluonnos
- 2 Sopimuksen liite 2 - Palvelukuvauksen luonnos
- 3 Sopimuksen liite 1 - Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-palveluiden yleiset ehdot - luonnos

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, sosiaali- ja terveyslautakunta

Otteet

Ote
Palveluntuottaja

Hallinto

Otteen liitteet

Esitysteksti
Oikaisuvaatimusohje, sosiaali- ja terveyslautakunta
Esitysteksti